

2021-09-23

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: KFKS 2021/964

Remiss – Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36)

Yttrande över betänkande till Justitiedepartementet

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar förslag på yttrande över betänkandet i enlighet med bilaga 2 till tjänsteskrivelsen daterad den 23 september 2021.

Sammanfattning

Regeringens utredning *Ställföreträdarutredningen* har haft till uppdrag att säkerställa att de människor som är i behov av en ställföreträdare ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd de behöver. Utredningen har uppmärksammat områden där det finns problem och brister och har nu lämnat sitt betänkande som innehåller en rad olika förslag på åtgärder och som innebär förbättringar för de personer som har behov av en god man eller förvaltare. Förutsatt att föreslagen realiserar bedöms dessa bland annat bidra till ökat hänsynstagande till huvudmannens vilja och välbefinnande. Juridik- och kanslistaben ställer sig positiv till de förändringar som utredningen föreslår som bland annat syftar till att stärka rättssäkerheten för den enskilde, skyddar huvudmannen i vissa situationer och ger överförmyndaren fler verktyg och uppgifter. Däremot bedöms vissa förslag vara en inskränkning i det kommunala självstyret, däribland krav på organisationsform och kompetens och utbildningskrav på ledamöterna i överförmyndarnämnden. Vidare lyfts i det föreslagna yttrandet att finansieringen av utredningens olika förslag brister och kommunerna behöver kompenseras fullt ut för det nya ansvar och uppgifter som åläggs överförmyndaren.

Ärendet

Regeringens utredning *Ställföreträdarutredningen* har haft till uppdrag att säkerställa att de människor som är i behov av en ställföreträdare ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd de behöver. Utredningen har uppmärksammat områden där det finns problem och brister och har nu lämnat sitt betänkande som innehåller en rad olika förslag på åtgärder och som innebär förbättringar för de personer som har behov av en god man eller förvaltare. Förutsatt att föreslagen realiserar bedöms dessa bland annat bidra till ökat hänsynstagande till huvudmannens vilja och välbefinnande. Exempelvis föreslås att den nuvarande regleringen i föräldrabalken förstärks med en bestämmelse om att

ställföreträdare ska ta hänsyn till huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs.

I betänkandet presenterar utredningen ett antal förslag vars syfte är att åstadkomma förbättringar för huvudmännen, det vill säga de personer som har behov av en ställföreträdare i form av en god man eller förvaltare. Något mera preciserat syftar förslagen bland annat till att åstadkomma

- bättre stöd till och stärkt ställning för huvudmännen
- bättre möjligheter att rekrytera och behålla kompetenta ställföreträdare
- bättre förutsättningar för ställföreträdare att utföra sina uppdrag på ett bra sätt
- högre kvalitet i ställföreträdarnas och överförmyndarnas verksamhet
- bättre styrning och tillsyn över landets ställföreträdare och överförmynderverksamheter
- effektivare beslutsfattande i ärenden om godmanskap
- ökade förutsättningar för att över tid behålla det ideella inslaget i ställföreträdarsystemet.

Juridik- och kanslistabens bedömning och förslag på yttrande

Juridik- och kanslistaben har samordnat förslaget på yttrande och inhämtat synpunkter från överförmyndarverksamheten. I det föreslagna yttrandet lyfter Nacka kommun att man ser positivt på många av de förslag som syftar till att stärka rättssäkerheten för den enskilde, skyddar huvudmannen i vissa situationer och ger överförmyndaren fler verktyg och uppgifter.

Det föreslås bland annat att kommunen tillstyrker förslaget att huvudmannen ska få en starkare ställning på så sätt att ställföreträdarna i högre grad ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs. Däremot behöver det förtydligas hur långtgående underrättelseskyldigheten är. I utredningen föreslås även att ett godmanskap ska upphöra om huvudmannen inte längre samtycker. Juridik- och kanslistaben ser positivt på förslaget eftersom godmanskap är en ingripande åtgärd som dessutom bygger på den enskildes samtycke. I sammanhanget är det dock viktigt att samtycket inte ska avse den specifika ställföreträdaren. Ett gott samarbete mellan huvudman och ställföreträdare ska givetvis eftersträvas, men det kan enligt juridik- och kanslistaben inte utgöra en förutsättning för ställföreträdarskapet. Detta bör tydliggöras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

I utredningen föreslås ett nationellt ställföreträdarregister, vilket är efterfrågat och kan bidra till genomförandet av digitala lösningar för såväl huvudmän och ställföreträdare som för myndigheter. I det föreslagna yttrandet poängterar Nacka kommun vikten av det

digitala utanförskapet och det är angeläget att de digitala svårigheterna hanteras och ställföreträdarna därigenom ges goda förutsättningar att utföra sitt uppdrag.

Vidare anges att Nacka kommun också ser ett behov av så kallade professionella ställföreträdare. Som framgår i utredningen kan det föreligga svårigheter att hitta lämpliga lekmän för de svåra och komplexa uppdragen. Dessa uppdrag lämpar sig inte för det ideella inslaget då dessa både är tidskrävande och kräver stor erfarenhet av olika problemsituationer för att kunna utföras till det bästa för den enskilde. Uppdraget bör dock övergå till en lekman när det inte längre bedöms föreligga behov av en professionell ställföreträdare.

Juridik- och kanslistaben ser också positivt på förslaget om att överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap som i dag prövas av domstol. Det kan konstateras att domstolarnas handläggningstid inte sällan är lång och istället för att avvakta domstolens föreläggande om utredning av överförmyndaren samt den slutliga domen från domstolen, så kan överförmyndaren under en mycket kortare tidsperiod utreda situationen och hjälpa den enskilde till rätt stöd.

Däremot bedöms förslaget om överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform och krav på ledamöter påverka kommunernas självbestämmande och juridik- och kanslistaben ser inte att utredningen har presenterat några grunder för att inskränka kommunernas organisationsfrihet. I yttrandet föreslås även att Nacka kommun ska avstyrka utredningens förslag om att särskilda krav ska uppställas i lagtexten som ett valbarhetskriterium för förtroendeuppdrag i överförmyndarnämnden. Detta förslag bedöms strida mot den fria nomineringsrätten och kommunalrätten. I sammanhanget ska det lyftas att samtliga nämnder ansvarar för områden som kräver kunskap i specifika lagstiftningar och det är praxis för såväl Nacka som övriga kommuner att ge de förtroendevalda den utbildning som behövs i varje nämnd. Det bedöms därför inte heller föreligga någon grund för att ledamöter i överförmyndarnämnd ska undergå en viss av staten detaljstyrd utbildning.

Slutligen kan det konstateras att överförmyndarna enligt förslaget ska få många nya uppgifter, men att finansieringen och beräkningarna enligt utredningen brister. I det föreslagna yttrandet anges därför att Nacka kommun bedömer att det i utredningen saknas kompensation till kommunerna för de ökade kraven och det nya uppdraget. Kommunerna ska enligt finansieringsprincipen kompenseras fullt ut för det nya ansvar som åläggs överförmyndarna.

Ekonomiska konsekvenser

Föreslagen i betänkandet bedöms medföra utökade kostnader för kommunen med anledning av de ökade kraven och ansvaret. Enligt utredningen uppskattades kostnaderna för kommunerna att uppgå till 170 miljoner kronor. Det ska jämföras med Sveriges

Kommuner och Regioners beräkningar där kostnaden istället uppskattas till 393 miljoner kronor. I det föreslagna yttrandet lyfts därför finansieringsprincipen och kravet att denna ska beaktas och att kommunerna därmed ska kompenseras.

Konsekvenser för barn

Många förslag i utredningen syftar till att stärka rättssäkerheten för huvudmannen, vilket även omfattar målgruppen barn som har ställföreträdare.

Bilagor

1. Utdrag ur betänkandet, *Gode män och förvaltare – en översyn* (SOU 2021:36);
Sammanfattningen
Betänkandet i sin helhet återfinns via länken nedan
[Gode män och förvaltare - en översyn, SOU 2021:36 \(regeringen.se\)](#)
2. Förslag på yttrande

Sidrah Schaidler
Stadsjurist/Kanslidirektör
Stadsledningskontoret